

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Ninni ja Vertti”

Lapsen ja nuoren yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy
Meri-Lapin alueella

Sanna Anttila

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2015

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanna Anttila	Sivumäärä 40 ja 5 liitesivua
Työn nimi Lapsen ja nuoren yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy Meri-Lapin alueella	
Ohjaava(t) opettaja(t) Regina Pesonen, Pirkko Salo	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Meri-Lapin Mielenterveysseura, Kriisikeskus Turvapoiju, Kaisa Lauri, toiminnanjohtaja	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa Meri-Lapin alueella lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä niiden ehkäisemistä. Selvityksessä tuodaan esille yksinäisyyden syitä sekä sen vaikutuksia käyttäytymiseen ja arkeen. Selvitystarve nousi esiin Kemi-Tornio alueen opiskelijoiden hyvinvointia edistävän työryhmän tapaamisessa, jossa idea esitettiin Kriisikeskus Turvapoijun toiminnanjohtaja Kaisa Laurille.</p> <p>Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tutkittua tietoa Kriisikeskus Turvapoijulle Meri-Lapin alueen lasten ja nuorten yksinäisyydestä, syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä, sosiaalisista suhteista ja yksinäisyyden ilmenemisestä.</p> <p>Opinnäytetyössäni on hyödynnetty Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmaan kuuluvan Sosiaalisen vahvistamisen ja käytäntöjä kehittävän projektin selvitysmateriaalia ja kerättyä aineistoa. Toteutin edellä mainitun opintojaksokokonaisuuden suunnittelemalta ja hakemalla rahoitusta Ninni ja Vertti -projektiin yhdessä Kriisikeskus Turvapoijun toiminnanjohtaja Kaisa Laurin kanssa.</p> <p>Selvityksellä kartoitettiin, esiintyykö lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä Meri-Lapin alueella ja millä tavalla ne ilmenevät sekä selvittää menetelmiä yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.</p> <p>Selvitys toteutettiin kyselylomake (Webropol) muodossa, joka lähetettiin Meri-Lapin alueella toimiville sivistystoimenjohtajille, alakoulujen ja esikoulujen opettajille sekä kouluterveydenhoitajille. Lisäksi toteutin kohdennetun avoimen lomakekyselyn päiväkodinjohtajalle, koulukuraattorille ja perhetyöntekijöille, joilla on työnsä kautta käytännönkokemusta opinnäytetyön tutkimusaiheesta.</p> <p>Kyselylomake lähetettiin sähköisenä, Webropol kyselynä. Se tavoitti 80 edellä lueteltua työntekijää. Vastauksia tuli 17,5 % (n=14), viidestä kunnasta (5/6 kuntaa).</p> <p>Johtopäätöksenä selvityksestä saatujen tulosten perusteella voi todeta, että Meri-Lapin alueella on yksinäisiä ja syrjäytyneitä lapsia ja nuoria.</p> <p>Lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on tärkeää saada käytäntöön suunniteltua ja kohdennettua toimintaa esimerkiksi; Lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistaminen ja tukeminen vanhemmuutta ja kasvatusyhteisöjä tukemalla, hyödyntäen SMS: Turvallisin mielin -hanke materiaalia, koulutusta (Lapsen mieli) varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja neuvolan terveydenhoitajille.</p>	
Asiasanat Yksinäisyys, syrjäytyminen, ehkäiseminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Sanna Anttila	Number of Pages 40 and 5
Title Prevention of loneliness and social exclusion of children and youth in Meri-Lappi.	
Supervisor(s) Regina Pesonen, Pirkko Salo	
Subscriber and/or Mentor Meri-lappi Mental Health Association, Crisis Centre Turvapoiju, Kaisa Lauri, Executive Manager	
Abstract <p>The purpose of my thesis was to chart loneliness and exclusion of children and youth and ways of preventing that in Meri-Lappi.</p> <p>This report discloses reasons behind loneliness and its effects on behaviour in everyday life. The need for this kind of report arose from a working committee meeting whose task it was, was to advance the wellbeing of students and pupils in the area of Kemi-Tornio. The idea was presented to Kaisa Lauri, the general manager of the Crisis Centre Turvapoiju.</p> <p>The aim of the report is to produce researched information to the Turvapoiju crisis centre on children and youth in Meri-Lappi, their loneliness, their social exclusion and ways of preventing it, and social relations arising from loneliness.</p> <p>Humak´s civic activities and youth work´s training program belonging to social verification and procedural developmental project research material and collected evidence were utilized. As previously mentioned, the entire study module planning was accomplished and funds have been acquired for the Ninni and Vertti project in conjunction with Crisis Centre Turvapoiju together with Executive Manager Kaisa Lauri.</p> <p>This report mapped out, if loneliness and exclusion appears amongst children and youth in Meri-Lappi and what ways they can be manifested as well as to define methods to prevent loneliness and exclusion.</p> <p>The report research was implemented in the form of a questionnaire, which was sent to Meri-Lappi to the head of local education and cultural departments, primary school and pre-school teachers as well as to school nurses. Furthermore a targeted questionnaire was sent to the head of a kindergarten, school curator and family workers, who have practical experience through their work concerning the topic of this thesis.</p> <p>The questionnaire was sent electronically as a Webropol enquiry. It reached 80 previously mentioned employees. Returned replies were 17,5% (n=14), from 5 municipalities (5/6 municipalities).</p> <p>The research material was analysed by content analysis.</p> <p>As a conclusion based on the results found in this report, there are lonely and excluded children and youth in Meri-Lappi.</p> <p>In preventing loneliness and exclusion amongst children and youth it's important to take into consideration premeditated and targeted actions such as for example; to strengthen and support the inclusion of a child or teenager by supporting parenthood and educational communities as well as SMS: the material of the "Turvallis in mielin" - project, training childlike mind employees working in early years education and child welfare clinic nurses.</p>	
Keywords loneliness, exclusion, prevent	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 YKSINÄISYYS JA SYRJÄYTYMINEN	6
2.1 Yksinäisyys	6
2.1.1 Tutkimuskohteena	8
2.1.2 Elinkautinen	9
2.2 Syrjäytyminen	11
3 KASVATUSTYÖN TUKEMINEN	12
3.1 Vertaistuki	13
3.2 Kasvatusyhteisöjen tukeminen	15
3.3 Nuorten sosiaalinen vahvistaminen	16
4 KEHITTÄMISTARPEEN TAUSTA JA TARVESELVITYS	17
4.1 Tarve ja tausta	17
4.2 Menetelmä ja tutkimus	18
4.3 Ninni ja Vertti hankkeen ajatus	19
4.4 Muut toimiala hankkeet Meri-Lapissa	21
5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	23
5.1 Webropol kyselyn tulokset	23
5.3 Kohdennetun lomakekyselyn tulokset	26
5.2 Johtopäätökset	32
6 POHDINTA	34
LÄHTEET	37
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Tämä on Yhteisöpedagogi -opintoihini liittyvä opinnäytetyö. Opinnäytetyöni ideointi lähti käyntiin maaliskuussa ja toteutin opinnäytetyöni vuoden 2015 aikana. Opinnäytetyöni aihe pohjautuu Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmaan kuuluvan Sosiaalisen vahvistamisen ja käytäntöjä kehittävään projektiin, jonka toteutin Ninni ja Vertti-projektin suunnitteluun ja rahoituksen hakemiseen Meri-Lapin Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja Kaisa Laurin kanssa ajanjaksolla 23.3–31.5.2015. Projektin aiheena oli - Lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistaminen vanhemmuutta ja kasvatusyhteisöjä tukemalla. (Ninni = Tove Janssonin 'Näkymätön lapsi'; Vertti - viittaa projektin sisältöön Vertti -vertaistukiryhmät.) Projektin tuotoksena oli Lapsen ja nuoren yksinäisyyden ehkäisy Meri-Lapin alueella.

Ninni ja Vertti -projektin hankesuunnitelmassa ja rahoitushakemuksessa kuvattiin mm. kuinka projektia toteutetaan; toiminta-alue ja milloin sekä henkilökunnan määrä. Opinnäytetyöni syventyy lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen tarkasteluun. Mitä voisimme tehdä lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen estämiseksi Meri-Lapin alueella. Erilaisissa tutkimuksissa on noussut esille lasten ja nuorten yksinäisyys ja myös se, että aikuisena itsensä yksinäiseksi kokevat ovat kuvanneet olleensa yksinäisiä jo lapsena tai nuorena. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykseksi ja kehittämistarpeeksi nousi, minkälaisilla toimilla voidaan ehkäistä lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä.

Luvuissa kaksi ja kolme määrittelen keskeisiä käsitteitä, jotka muodostavat esityksen teoreettisen viitekehyksen. Luvussa neljä kuvaan kehittämistarpeen taustaa ja tarveselvitystä, siinä käytettyjä menetelmiä ja Webropol -alustalle sekä kohdennettua lomakekyselyä. Esitys päättyy tulosten ja johtopäätösten esittelyyn.

Keskeiset käsitteet: yksinäisyys, syrjäytyminen, vertaistuki, menetelmät

2 YKSINÄISYYS JA SYRJÄYTYMINEN

Yksinäisyydelle löytyy monia syitä.

Yksinäisyydelle ei ole yksittäistä syytä tai selitystä. Yksinäisyyden kokemuksella on monesti useita syitä ja ne voivat vaihdella eri ihmisillä, eri elämänvaiheissa. (Nyytti Ry.)

On kuitenkin tärkeä erottaa yksinäisyys ja yksin olo.

Syrjäytyminen on monien tekijöiden summa. Se voi olla seurausta sosiaalisista ongelmista ja se voi aiheuttaa uusia ongelmia. Huono-osaisuudesta voi tulla itseään ruokkiva kierre. Syrjäytyneellä siteet yhteiskuntaan ovat heikentyneet eikä syrjäytynyt yleensä kykene osallistumaan täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan. Hänen elintasonsa jää muita alhaisemmaksi. (Turvallinenkaupunki.)

2.1 Yksinäisyys

Lasten ja nuorten yksinäisyys: ”Inhottavinta ikinä!”

Tutkimuksen mukaan ihmisen ei ole hyvä olla yksin. Jotta ihminen kasvaisi eheäksi, hän tarvitsee sekä fyysistä että psyykkistä läheisyyttä. Niina Junttilan (2015) mukaan jopa 20 prosenttia lapsista ja nuorista kärsii vaikeasta yksinäisyydestä. Jos lapsi toistuvasti torjutaan, hän alkaa uskoa, että hänessä ei ole mitään hyvää eikä kukaan ole hänestä kiinnostunut. Tällöin lapsi ei välttämättä jaksa enää yrittää, vaan hän jättäytyy vapaaehtoisesti kaveriporukan ulkopuolelle ja pyrkii näin säästämään itsensä jatkuvilta epäonnistumisilta. (Kirkas, Tiina 2014.)

Lapsi on saattanut jäädä ilman kaveria tai ystävää siksi, että muut eivät vain halua häntä joukkoonsa. Joskus kyse on silkasta sattumasta. Lapsi voi myös olla ujo ja hiljainen, jolloin hän ei ole osannut tai uskaltanut hakeutua muiden lasten pariin, vaikka niin haluaisi. Toisaalta lapsi on itse voinut käyttäytyä hyökkäävästi tai määräilevästi, mikä on saanut muut lapset vieroksumaan hänen seuraansa. Useimmiten lapsi saa

olla yksinäinen ilman, että ulkopuolinen kiinnittää häneen mitään huomiota. Lapsi vain katoaa muiden näkökentästä, ikään kuin hän ei olisi olemassa. (Mt., 2014.)

Lasten yksinäisyyteen pitäisi puuttua jo alakoulun aikana. Vanhempien velvollisuus on auttaa lasta sosiaalisessa kasvussa ja huomata lapsen yksinäisyys nuoren sisäinen kokemus yksinäisyydestä voi olla hyvinkin ahdistava ja tuskallinen. Nuori kaipaa ryhmää, jossa voisi jakaa kokemuksia, tuntea yhteenkuuluvuutta ja tehdä asioita yhdessä. Yksinäinen nuori ajattelee helposti, että hänessä on jotain vikaa, kun hänellä ei ole läheistä ystävää. Yksinäisyys nakertaa nuoren itseluottamusta. Tilannetta pahentaa luulo, että asiat ovat muilla paljon paremmin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2015.)

Yksinäisyys on kipeintä silloin, kun nuori kokee, ettei hän kelpaa ryhmään. Ryhmän ulkopuolelle jättäminen, toisten merkitsevät katseet, vihjailevat tekstiviestit tai muu suoranaisten kiusaaminen viiltävät syviä haavoja itsetuntoon. Hylätyksi tuleminen ja ulkopuolelle jääminen satuttavat erityisesti herkässä murrosiässä. (Mt., 2015.)

Nuorilla yksinäisyys saattaa katkaista peruskoulun jälkeisen opiskelu-uran kokonaan, Junntila sanoo. Nuorilla pitkään jatkunut yksinäisyys linkittyy vahvasti ahdistuneisuuteen, masentuneisuuteen, päihteiden käyttöön ja itsetuhoisuuteen. Tytöt saattavat sairastua syömishäiriöihin tai viiltelevät itseään. Pojat taas onnistuvat tyttöjä useammin itsemurhayrityksissään. (Kirkas 2014.)

Yksinäisyyttä voidaan kokea tilapäisesti tai jatkuvana. Tilapäisesti yksinäisyyttä kokevat haluavat yleensä aktiivisesti muuttaa tilannetta. Pitkäaikaista yksinäisyyttä potevot ovat passiivisia, ahdistuneita tai välinpitämättömiä. Pitkäaikainen yksinäisyys voi ilmetä lapsen tai nuoren oirehtimisena, levottomuutena, aggressiivisuutena tai häiriökäyttäytymisenä. Lapsuusiän pitkänjatkuneen yksinäisyyden takana voi olla yksin jääminen kotona joko fyysisesti tai psyykkisesti. (Arajärvi 1999,154.)

Alla on muutamia tilanteita ja kokemuksia, joissa monet kokevat yksinäisyyden tunteita. Eri tieteenalojen edustajien eri aikakausina ja erilaisissa ympäristöissä esittämässä määritelmässä yleensä esiintyy kuitenkin neljä yksinäisyyden kannalta olennaisinta asiaa:

1. Yksinäisyyden tunne johtuu ihmisen sosiaalisissa suhteissa ilmenevistä laadullisista tai määrällisistä puutteista.
2. Yksinäisyys on aina subjektiivinen kokemus, eli vain ja ainoastaan henkilö itse voi kokea olevansa yksinäinen. Toiset eivät kaipaa ketään, vaikka olisivatkin aivan yksin; toiset taas saattavat kaivata aina vain enemmän ja enemmän uusia sosiaalisia suhteita, vaikka heillä päältä päin katsottuna olisikin jo valtavat ystävä- ja kaverijoukot.
3. Yksinäisyys on suhteellisen riippumaton todellisista sosiaalisista verkostoista ja fyysisistä välimatkoista – ihminen voi olla yksin olematta silti yksinäinen tai hän voi olla yksinäinen ollessaan muiden seurassa.
4. Yksinäisyys, toisin kuin yksin oleminen, on kokemuksena aina epämiellyttävä ja ahdistava. (Junttila 2015a, 18.)

2.1.1 Tutkimuskohteena

Yksinäisyyttä on tutkittu Suomessa ja kansainvälisesti. Eniten aihetta on tutkittu Yhdysvalloissa. Yksinäisyyden arkipäiväisen olemuksen vuoksi yksinäisyyteen on alun alkaen tieteellisesti kiinnitetty vähän tieteellistä huomiota. Tutkimuksia yksinäisyydestä on kasvavissa määrin tehty vasta 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa. Tuohon asti yleisenä käsityksenä oli, ettei nuoruusiässä koeta juurikaan yksinäisyyttä. (Peplau & Perlman 1982, 1–3.) Suomessa kouluikäisten ja nuorten yksinäisyyttä kartoittavat tutkimusprojektit aloitettiin 1980-luvulla, kun yksinäisyystutkimusten määrä yleensä kasvoi ja yksinäisyyden havaittiin olevan maailmanlaajuinen ilmiö (Laine 1998, 401). (Oikarinen, Sanna 2011, 10.)

Suomessa lasten ja nuorten yksinäisyyttä on aiemmin tutkinut Kaarina Laine (1990). Hänen tutkimusten (Mt., 39) mukaan suomalaisista ylä-asteen ja lukion oppilaista noin 14 prosenttia kokee yksinäisyyttä. Jukka Kangasniemen (2008) tutkimus nuorten

yksinäisyyden kokemisesta, jossa tutkimusaineistona käytettiin Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksia. 2000-luvulla tehdyistä yksinäisyystutkimuksista mainittakoon myös Juho Saaren suomalaisten yksinäisyyttä koskeva tutkimus. Saaren (2009, 140) mukaan joka viides yli 15-vuotiaista suomalaisista kokee yksinäisyyttä säännöllisesti. (Oikarinen 2011,10.)

Niina Junttilan ura yksinäisyystutkijana alkoi vuosina 1999–2000, kun hän teki pro gradu -tutkimuksen päiväkotilasten yksinäisyydestä. Päiväkotilapsista kymmenen prosenttia tunsivat itsensä yksinäisiksi. Keväällä 2014 Junttila oli mukana professori Juho Saaren johtamassa tutkijaryhmässä, he laativat kysymykset yksinäisyyttä kartoittavaan Helsingin Sanomien verkkokyselyyn. Vastauksia saatiin viikossa 27 000. Niiden perusteella yksinäisyyttä kokevista aikuisista 56 prosenttia on tuntenut itsensä yksinäisiksi teini-ikästä saakka ja kolmannes lapsesta saakka. (Kylätasku, Taneli 2015.)

2.1.2 Elinkautinen

Raha-automaattiyhdistyksen toimittama Raiku -lehti 2/2015 paneutui yksinäisyyteen, todeten, että yksinäisyyttä pidetään tämän hetken ilmiönä ja yhtenä keskeisistä yhteiskunnallisista kysymyksistä. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa tuoden esille ajankohtaisia, meitä kaikkia koskettavia aiheita. Päätoimittaja Niclas Kourulan päänavauksena oli: ”Yksinäisyys koskettaa meitä kaikkia, läheltä tai omakohtaisesti. Meistä jokainen voi vaikuttaa, joten käytetään se mahdollisuus.”

Pernu (2015, 12–19) vertaa yksinäisyyttä elinkautiseen. On tutkittu että yksinäisyys aktivoi aivoissa saman alueen kuin fyysinen kipu, erona se, että yksinäisyyden tuska voi kestää läpi koko elämän. Yksinäinen satuttaa itseään koska kokee että fyysinen kipu on helpompi kestää. Suomi on yksinäisten asuttama maa, ei täällä kukaan pääätä alkaa yksinäiseksi, yksinäisyyteen ajaututaan. On tutkittu että jopa raskaana olevan äidin yksinäisyys ennustaa lapsen yksinäisyyttä. Näin ollen yksinäiset vanhemmat kasvattavat yksinäisiä lapsia. Heillä ei käy kotona vieraita, tunteita ei näytetä tai niistä ei kerrota. Tämä kaikki on siis opittua, käyttäytymisen mallit ja kommunikaatio tavat,

se on tapa elää joka tarttuu. Yksinäisistä lapsista tulee yksinäisiä nuoria. Näin ollen he vetäytyvät, ovat alakuloisia ja tulevat siksi helposti kiusatuiksi ja torjutuiksi.

Päihteiden käyttö ja äärielämyksien hakeminen on yleistä heidän kohdallaan. Jopa nuorien radikalisoitumista ja koulusurmien tekijöitä yhdistää yksinäisyys, kaverien puute. Yksinäisyyteen ajautumisen logiikka on yksinkertainen; ihminen ajautuu toistuvasti tilanteisiin, joissa ei tule valituksi mukaan. Viimeisenä joukkueeseen valittu, ei kutsuja synttäreille tai kotibileisiin. Ei pyyntöä työpaikan lounaille tai viikon päätteeksi perjantaina oluelle. (Mt., 12–19)

Tätä yksinäisyyden tutkijat kutsuvat: ulossulkemisen prosessiksi ja pienten valintojen tyranniaksi. Toistuvat torjutuksi tuleminen tilanteet johtavat siihen, että ihminen alkaa omaksua yksinäisen ihmisen identiteetin. Ympäristössä on näkyvillä vain uhkia, huomio kiinnittyy mieltä myrkyttäviin negatiivisiin asioihin. Tästä seuraa tietoinen sosiaalisten tilanteiden ja kontaktien välttäminen. Kukapa meistä haluaisi kokea jatkuvaa torjutuksi tulemistä, seurauksena yksinäinen linnoittautuu omiin oloihinsa. Yksinäisyyttä on myös rajattu kahteen lajiin, emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen. Sosiaalista yksinäisyyttä kuvaillaan sosiaalisen verkoston puutteesta tai siitä, ettei koe kuuluvansa mihinkään ryhmään. Emotionaalinen yksinäisyys puolestaan johtuu siitä, ettei ole ketään läheistä ystävää, jonka kanssa voisi puhua mistä tahansa. Se voi johtua myös läheisen suhteen menettämisestä. Emotionaalisen yksinäisyyden piirteitä on että yksinäinen voi työskennellä esimerkiksi johtotehtävissä tai muuten on sosiaalisesti lahjakas, mutta kokee silti itsensä yksinäiseksi. Parisuhdekaan ei ole aina ratkaisu, siinäkin joka viides kokee itsensä yksinäiseksi. (Pernu, Ilkka 2015, 12–19.)

Sosiaalinen yksinäisyys vaikuttaisi olevan tyypillisin yksinäisyyden kokemisen muoto nuorilla, vaikka kokemus ei olekaan aina yksiselitteinen, vaan rakentuu pikemminkin useiden eri yksinäisyyden muotojen yhdistelmästä (Cotterel 2007, 113). Sosiaaliselle yksinäisyydelle ominaisia piirteitä ovat ulkopuolisuuden, erilaisuuden ja kuulumattomuuden kokemukset. Sosiaalinen yksinäisyys määrittyy ystävyysuhteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen puutteena, kun taas emotionaaliselle yksinäisyydelle tyypillistä on parisuhteen ja tunnetasolla koetun yhteenkuulumisen kaipuu. (mt., 113.) (Ikonen, Hanna 2013,5.)

2.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on moniselitteinen ja muuntautumiskykyinen käsite. Sen lähikäsitteitä ovat marginalisaatio, alaluokkaistuminen, köyhyys, huono-osaisuus. Termiä on käytetty jopa kokoavana käsitteenä erilaisille ongelmille. Syrjäytyminen on kiistanalainen ja negatiivisen kuvan antava, ei toivottu ilmiö. Syrjäytymistä voidaan tarkastella eri tasoilla yhteiskunnallinen, yhteisöllinen, yksilöllinen. Syrjäytymisestä puhutaan usein prosessina, missä keskeistä on yksilön, perheen tai kokonaisten yhteisöjen ajautuminen yhteiskunnassa tavanomaisena ja yleisesti hyväksyttynä pidetyn elämäntavan, resurssien hallinnan ja elintason ulkopuolelle. Syrjäytyminen nähdään useasti lukuisina eri ongelmina, jotka kietoutuvat prosessin omaiseksi. Mukana on yleensä sosiaaliset, terveydelliset kuin taloudellisetkin tekijät.

Yksittäinen ongelma ei sinänsä aiheuta syrjäytymistä vaan kyse on monien tekijöiden summasta ja kasaantuvista ongelmista. Nuorten elämässä syrjäytyminen tapahtuu yleensä vaiheittain. Yksittäisen ongelman perusteella ei voida tulkita nuorta syrjäytyneeksi, eikä kaikkien kohdalla voida puhua automaattisesti syrjäytyneestä nuoresta.

Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä noin 51 300. Tämä on noin 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista. Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Syrjäytymisen kovassa ytimessä on 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. He ovat nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa. Kukaan ei tarkkaan tiedä keitä he ovat ja mitä he tekevät (Myrskylä 2012). Pekka Myrskylän (2012) mukaan ulkopuolisten nuorten paikantamisella on kiire.

Ensisijainen keino ehkäistä syrjäytymistä ja nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille on koulutus. Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista 80 % ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä pienemmäksi koulutuksen suorittamisen todennäköisyys muuttuu. (Mt., 2012)

Syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista joka kolmas on syrjäytynyt – kantaväestöön kuuluvista syrjässä on joka kahdeksas. Syrjäytyminen on läheisesti myös maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma. (Myrskylä 2012).

Yleisestä mielikuvasta poiketen nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt viime vuosina vain vähän. Syrjäytyneiden nuorten osuus kaikista 15–29 -vuotiaista on vaihdellut 90-luvun alun lähes yhdeksästä prosentista nykyiseen viiteen. Vaikka syrjäytyneiden nuorten määrä onkin pysynyt suhteellisen tasaisena, eivät syrjäytyneet ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä. Viiden vuoden kuluessa 60 % syrjäytyneistä nuorista siirtyy töihin tai opiskelemaan, 40 % pysyy syrjäytyneenä. (mt., 2012.)

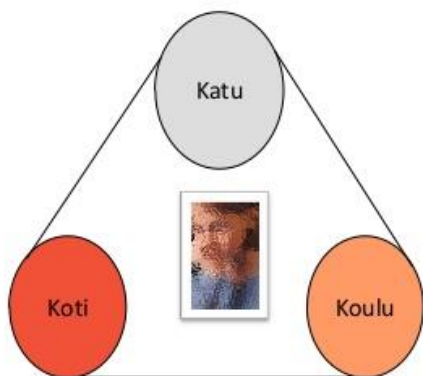
3 KASVATUSTYÖN TUKEMINEN

Lapset tarvitsevat niin varhaisina elinvuosinaan kuin myös myöhemmin kasvunsa tueksi välittäviä aikuisia. Myös aikuiset tarvitsevat kasvatustehtävässään toistensa tukea. Ilman toimivaa yhteistyötä eri tahot voivat pahimmillaan viedä pohjan toistensa kasvatuserityksiltä ja myös omalta kasvatustyöltään. Lapsi voi näissä tilanteissa joutua tahtomattaan keskelle aikuisten kiistaa tai jäädä heitteille eri toimijoiden ajattellessa vastuun kuuluvan jollekin toiselle. (Lämsä, Anna-Liisa 2013.)

Jokainen lapsi ja vanhempi on erilainen temperamentiltaan. Lisäksi perheiden elämäntilanteet vaihtelevat. Onkin mahdotonta antaa yhtä ainoaa oikeaa kasvattamisen mallia, joka olisi ideaali kaikille perheille, vanhemmille ja lapsille. Kaikilla lapsilla on kuitenkin yhteisiä perustarpeita: Jokaisen lapsen on saatava rinnalleen aikuinen, jonka kanssa voi muodostaa lämpimän, vastavuoroisen ja kestävän ihmissuhteen. Jokainen lapsi tarvitsee kasvattajaltaan rakkautta, hellyyttä, huolenpitoa, välittämistä, luottamusta, hyväksyntää ja turvallisia rajoja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2015.)

Kuva 1.

Kuka lasta kasvattaa?

Airaksinen 1991 mukailleen

Kotien ja koulun toimiva yhteistyö lapsen kasvun tukemisessa on kasvatuksen kivijalka. Jos tämä perusta murtuu, lapsi jää kadun armoille. Katu on kova kasvattaja. Kadulla kasvattajina ovat muut lapset, jotka ovat yhtä heikoilla kuin hän itse.

29.1.2011
KT Anna-Liisa Lämsä

3.1 Vertaistuki

Vertaissuhteilla on tärkeä merkitys yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille ja ihmissuhteet kuuluvat ihmisten onnellisuuden kannalta kaikkein tärkeimpiin asioihin. Läheisten ihmissuhteiden ja sosiaalisen tuen tiedetään olevan tärkeitä ihmisen mielenterveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. (Myllyniemi 2008, 64.) Nuoren itsensä tiedostaminen ja itsetuntemus kasvavat ystävien avulla, sillä ystävät rohkaisevat toisiaan kokeilemaan sellaisia asioita, joita eivät yksin uskaltaisi tehdä. Yhdessä ystävykset voivat tuntea itsensä voimakkaammiksi, varmemmiksi ja vähemmän haavoittuviksi kuin yksin ollessaan. Ystävät vahvistavat toistensa itsetuntoa suhtautumalla toisiinsa hyväksyvästi sekä antamalla toisilleen positiivista palautetta. Lukuisissa eri maissa suoritetuissa tutkimuksissa on säännönmukaisesti voitu havaita yhteys yksinäisyyden ja negatiivisen minäkäsityksen sekä itsearvostuksen välillä. (Aho & Laine 2004, 178–179.)

Mikäli nuori ei ole kyennyt solmimaan syystä tai toisesta ystävyys-suhteita, ei hänen itsetuntonsakaan ole päässyt kehittymään normaalilla tavalla. Tämä voi laukaista negatiivisen kehityskulun, jossa nuori ei heikon itsetunnon vuoksi kykene solmimaan tyydyttäviä sosiaalisia suhteita. Tästä johtuva vakava ja pitkäkestoinen yksinäisyys heikentää edelleen ihmisen itsearvostusta. Heikon sosiaalisen minäkäsityksen ja yksinäisyyden välillä on siis selvä yhteys ja alhainen itsearvostus saattaa olla sekä yksinäisyyden syy että sen seuraus. (Aho & Laine 2004, 188–189). Nuoren itsetunnon tukeminen sekä elämäntilanteita ovat keskeisiä kohtia nuoren terveyden edistämässä ja toimivat pohjana nuoren hyvinvoinnille. Elämäntilanteita pohjautuu siihen, kuinka nuori itse pystyy vaikuttamaan elämänsä olosuhteisiin ja hallitsemaan niitä. (Alho & Jaskari 2009, 8–10; Kaarlela & Söderkultalahti 2009, 9–10.) (Oikarinen 2011,55.)

Kokkosen ja Kauppisen tutkimus (2012) koski Vertti -vertaistukiryhmiä, joita järjestettiin mielenterveyskuntoutujien lapsiomaisille ja heidän vanhemmilleen. Tutkimuksen tuloksista ilmeni vertaistuen myönteinen vaikutus vanhemmuuteen sekä perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Perheenjäsenten häpeän ja syyllisyyden tunteet vähenivät ryhmätoiminnan aikana. Luottamus omaan vanhemmuuteen, tunne perheen yhteenkuuluvuudesta sekä usko tulevaisuuteen paranivat vertaistuen myötä. Lisäksi ymmärryksen mielenterveysongelmista ja niiden vaikutuksista koettiin lisääntyneen. Tutkimuksen johtopäätöksistä ilmenee Vertti -ryhmien jatkuvuuden ja kehittämisen olevan perusteltua. Mielenterveysongelmista kärsivien perheiden tukimuotona vanhemmat lapsineen huomioiva Vertti -ryhmätoiminta on erittäin tuloksellista.

Vertaistuki on vastavuoroista kokemusten vaihtoa, jossa samankaltaisia prosesseja elämässään läpikäyneet ihmiset tukevat toinen toisiaan. Vertaistuki on samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten halua jakaa kokemuksia ja tietoa toisia kunnioittavassa ilmapiirissä. Vertaistuki voidaan määritellä myös voimaantumisenä ja muutosprosessina, jonka kautta ihminen voi löytää ja tunnistaa omat voimavaransa ja vahvuutensa sekä ottaa vastuun omasta elämästään. (THL 2015)

3.2 Kasvatusyhteisöjen tukeminen

Vanhemmuus on elämän pituinen rooli. Se on osa perheen tehtävää, joka vaihtelee perheen kehitysvaiheen mukaan. Jokainen uusi vanhempi saa eväät tähän rooliinsa omilta vanhemmiltaan, lapsuudestaan ja kasvuympäristöstään. Vanhemmuus syntyy vuorovaikutuksessa yhdessä lapsen kanssa. Kasvavan lapsen ja kehittyvän nuoren kanssa eläminen on luova prosessi. Se vaatii aikuiselta rohkeutta asettua käytettäväksi niillä lahjoilla ja ominaisuuksilla, jotka itse on saanut. Kasvatustehtävässä tarvitaan kaikkea mitä ihmisessä on: kokemusta, intuitiota, tietoa, arvoja, tahtoa sekä sitoutuneisuutta. Vanhempien tehtävänä on kasvattaa ja opettaa lasta, hoitaa ja huolehtia hänestä sekä antaa rakkautta. Moninaiset vaiheet lapsen kehittymisessä opettavat äitiä ja isää vanhemmuuden tiellä. Jokainen lapsi ja ikävaihe on erilainen. (Peltonen 2004, 7.)

Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeää. Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa häntä opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Opetuksen järjestäjällä on vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön edellytysten kehittämistä. Yhteistyön lähtökohdaksi on eri osapuolten keskinäinen kunnioitus. Perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta otetaan huomioon. Yhteistyötä kodin kanssa toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. (OAJ/Opettajan ammattietiikka ja eettiset periaatteet.)

Päivähoitopalvelut ovat tärkeäosa suomalaisten lapsiperheiden arkea. Lapset siirtyvät päivittäin omasta kodistaan ulkopuolisten hoitoon vanhempien työpäivän ajaksi. Samalla lapsien elämään tulee uusia aikuisia ja muita lapsia. Siirtyminen kodista päivähoitoon on suuri muutos lapsen elämässä, joka voi aiheuttaa vaikeuksia lapselle. (Alasuutari 2003, 68; Arajärvi 1999, 71.) Päivähoidon tehtävänä on huolehtia lapsista, sekä antaa hänelle hyvä kasvatuksellinen ja opetuksellinen roolimalli. Päivähoito antaa lapselle hänen kehitykselle tärkeitä virikkeitä. Se mahdollistaa lasten ryhmätaitojen kehittymisen toisten lasten seurassa. Lapsilla on myös oikeus saada esiopetusta ennen kouluun menoa. Esikoulun tehtävänä on antaa lapselle kouluvalmiuksia.

Viime vuosikymmenien aikana alle kouluikäisten lasten hoito ja kasvatusta on tullut yhä enemmän määrin päivähoitoon ja koulun tehtäväksi. (Alasuutari 2003, 26,69,87.)

Varhaiskasvatusta sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Lasten päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty, myös sitä vanhemmat lapset. Laissa on säädetty varhaiskasvatuksen tavoitteista. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatukseen, opetukseen ja hoidon toteuttamiseksi. Päivähoidon hallinto siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuonna 2013 (Finlex (36/1973)).

Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat tärkeä osa lapsen elämää. Vuoden 2013 alusta varhaiskasvatus on siirtynyt Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) alaisuuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on 1.8.2015 alkaen ollut lakiperustainen. Varhaiskasvatus suunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan. (Varhaiskasvatustalaki) Perusopetustalaki on muutettu 1.1.2015 voimaan tulleella lailla (1014/2014) siten, että esiopetus muuttuu velvoittavaksi. Uudet esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 tulee saattaa käytäntöön 1.8.2016 alkaen. (Perustalaki, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

3.3 Nuorten sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen vahvistamisen palvelut ovat toimintaa, joka tukevat arjenhallinnan ja elämäntaitojen kehittymistä ja ne on kohdennettu syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Nuorisolain mukaan tavoitteena on nuoren saaminen mukaan yhteisölliseen toimintaan aktiiviseksi kansalaiseksi. Sosiaalinen vahvistaminen on ennalta ehkäisevää työtä. Nuorten arki- ja työelämävalmiuksien parantamiseen tähtäävällä toiminnalla pyritään nuorisotyöttömyyden vähentämiseen. Sosiaalinen vahvistaminen korvaa aiemmin käytetyt käsitteet syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Käsitteen vaih-

doksella on haluttu päästä eroon syrjäytyminen-sanaan liittyvästä leimaavuudesta. Sosiaalinen vahvistaminen on ennen muuta prosessi, joka tähtää nuoren arjenhallinnan ja sen kautta elämäntilanteen parantamiseen asteittain. (Suomen Nuorisokeskusyhdistys 2015.)

4 KEHITTÄMISTARPEEN TAUSTA JA TARVESELVITYS

Anna-Liisa Lämsän tutkimuksessa (2009) lasten ja nuorten syrjäytyminen näyttäytyi ennen muuta syrjäytymisvaarana. Siinä oli kyse myöhäismodernin yhteiskunnan sekä - että logiikkaa noudattavasta uhkakuvasta, joka liittyi paitsi sosiaalihuollon asiakkaiden erilaisiin ongelmiin, myös lasten ja nuorten syrjäytymiseen normaalina pidettävästä kasvusta ja kehityksestä. Sosiaalihuollon asiakkaina olevat lapset eivät välttämättä saaneet olla lapsia ja nuoret eivät välttämättä kasvaneet aikuisiksi. Syrjäytymisen uhat ja selviytymisen mahdollisuudet vaikuttivat lasten ja nuorten elämään tilanteittain ja myös samanaikaisesti riippuen siitä, mistä ja kenen näkökulmasta tilannetta tarkasteltiin. Valo ja varjo läpäisivät lasten ja nuorten elämässä toisiaan heidän elämäntilanteidensa jäsentyessä elämänhallinnan ja syrjäytymisen ulottuvuudella.

4.1 Tarve ja tausta

Kemissä kokoontuu Opiskelijoiden hyvinvointia edistävä verkosto, jonka yhteydessä kyseltiin (toiminnanjohtaja) osanottajilta, minkälaiselle kehittämishankkeelle alueella olisi verkostoon osallistujien mielestä tarvetta. Ko. työryhmään osallistuva Lapin AMK:n Kemin ja Tornion kampusten sosiaalikirjuri ehdotti yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ehkäisevää projektia. Hänen käytännön työssään saamansa kokemuksen mukaan AMK:ssa yksinäisiksi itsensä kokevat ovat kokeneet yksinäisyyttä jo esikoulu- ja ala kouluiässä (Niina Junttilan tutkimukset 2015, Turun yliopisto). Teema sai verkostossa kannatusta.

Tarveselvitystä ja menetelmiä kartoitettiin Meri-Lapin alueella lasten ja nuorten kanssa toimivilta tahoilta. Hankkeen tarpeellisuutta kyseltiin myös Kemin kaupungin Las-

ten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa työstävässä työryhmässä. Myös tämän työryhmän palaute projektin sisältöjen tarpeellisuudesta oli myönteinen. Palautteiden rohkaisemana projektin tarpeellisuutta tiedusteltiin kuntien sivistystoimenjohtajille, alakoulujen ja esikoulujen opettajille sekä kouluterveyden-hoitajille suunnatulla Webropol-kyselyllä. Opinnäytetyötäni varten halusin saada lisää kohdennettua tietoa ja lisää aineistoa. Sitä hankin erillisesti toimitetulla ja henkilökohtaisella kyselyllä, valikoin siihen ihmisiä joiden toimenkuvana on: päiväkodinjohtaja- varhaiskasvatuksen suunnittelija, perhetyöntekijä ja koulukuraattori.

4.2 Menetelmä ja tutkimus

Opinnäytetyöni on työelämä lähtöinen, tilaajana oli Meri-Lapin Kriisikeskus Turvapoi-ju Kemi. Kyseisen projektin aihe oli noussut esille (vrt.2.1) ja toivottu toiminnanjohtaja Kaisa Laurilta tarttumista aiheeseen. Minun tullessa sopimaan sosiaalisen vahvistamisen projektiharjoittelua hän esitti minulle, jos alkaisimme kartoittaa Meri-Lapin alueen tilannetta lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen sektorilla. Tutkimusprosessi käynnistyi heti alkuvuodesta 2015 ja varsinainen tutkimusvaihe toteutettiin kevään 2015 aikana. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää.

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija ei voi myöskään sanoutua irti arvomaailmasta, sillä arvot muovavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Saravaara 1997, 157.)

Hirsjärven (1997, 157–160) mukaan tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineistoa kootaan todellisista tilanteista. Tarkoitus on tulkita ja ymmärtää jonkin valitun asian esiintymisen syitä ja merkityksiä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan kohdetta kokonaisvaltaisesti ja pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita. Lähestyn tutkimustani kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella, jossa tutkittava koh-

de on aito, eli todellinen kuva arjesta. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei ole määrä vaan laatu. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan niissä pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85). Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on keskeinen ja hänellä on toiminnassaan tietynlaista vapautta, joka mahdollistaa joustavan tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee perustella ja selittää menetelmien ja kirjoitustapaa koskevien ratkaisujensa käyttö. (Eskola & Suoranta 2005, 13–20)

Valitsin aineiston keruu muodoksi lomakekyselyn, jonka etuina pidetään tehokkuutta, nopeaa käsiteltävyyttä ja aikataulua. Tosin kyselytutkimukseen liittyy myös negatiivisia puolia esim. emme voi tietää kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat kyselyyn, sekä mahdollisia väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. Kyselylomake pidettiin tarkoituksella hyvin selkeänä ja lyhyenä, koska tavoittelimme mahdollisimman paljon vastaajia ja vastauksia. Ensimmäiset kolme kysymystä olivat valinta kysymyksiä ja viimeisenä avoin kysymys. Laadin kyselylomakkeen, jolla halusimme tavoittaa Meri-Lapin alueella toimivia varhaiskasvattajia. Kysely lähetettiin kuntien sivistystoimenjohtajille, alakoulujen ja esikoulujen opettajille sekä kouluterveydenhoitajille, joilla oli työn kautta kosketuspintaa ja kokemusta lapsen ja nuoren yksinäisyydestä. Kyselylomake lähetettiin sähköisenä, Webropol kyselynä. Se tavoitti 80 edellä lueteltua työntekijää. Vastauksia tuli 17,5 % (n=14), viidestä kunnasta (5/6 kuntaa). Kohdennettu lomakekysely toteutettiin päiväkodinjohtajan-varhaiskasvatussuunnittelijan, perhetyöntekijän ja koulukuraattorin kanssa. Tutkimusaineisto analysoitiin sisälönanalyysilla.

4.3 Ninni ja Vertti hankkeen ajatus

Ninni ja Vertti-projektin toiminta on suunniteltu jatkamaan jo hyvin alulle saatua Siivet-projektia, ennaltaehkäisevää työtä lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Ninni ja Vertti-projektin tarkoituksena on lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistaminen vanhemmuutta ja kasvatusyhteisöjä tukemalla, sekä lapsen ja nuoren yksinäi-

syyden ehkäisy. Tukimuodot olivat vanhempien sekä lasten ja nuorten vertaistuen ja -jakamisen mahdollistavaa toimintaa, sekä lasten (ikäsoinen) ja vanhempien sekä erilaisten kasvatusyhteisöjen tietotaidon, osaamisen lisääminen koulutuksin ja toiminnallisilla menetelmin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi keskitytään tuomaan alueelle jo kehitettyjä menetelmiä ja työkaluja kasvatus- ja harrastusyhteisöjen tueksi, ja vanhemmuuden sekä lasten ja nuorten tukemiseen erilaisissa perheen kriisitilanteissa.

Ninni ja Vertti -projektin avustushakemuksessa (5/2015) kasvatusyhteisöjen tuen sisältöjä kuvataan seuraavasti: Suomen mielenterveysseuran Turvallisin mielin hanke on kehittänyt mielenterveyden voimavaralähtöistä materiaalia ja koulutusta varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja neuvolan terveydenhoitajille. Lapsen mieli (= em. koulutuksen) -sisältöjä toteutetaan erilaisissa sekä julkisen sektorin (esikoulut, ilta-päiväkerhot) että järjestösektorin kerhoissa. Projektin työntekijä / työntekijät voivat olla työparina kerhojen, ryhmien, tilanteiden ohjauksessa. Tarkoituksena on myös jatkaa Siivet -projektin aikana alueelle tuotujen Vanhemman Neuvo -ryhmän ja Ero-neuvo -iltojen juurruttamista. Näissä kohderyhmänä ovat olleet lapsen ja nuoren vanhemmat ja muut läheiset (esim. isovanhemmat). Uudessa hankkeessa laajennetaan kohderyhmää käsittämään myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemista vanhemman psyykkisen sairastamisen yhteydessä sekä eroperheiden lasten vertaistukiryhmätoiminnan kokeilua ja kehittämistä sekä vertaistukiryhmätoiminnan, johon otetaan oppia Lasten Taikuri – ja Nuorten Vetskari -ryhmistä (Ensi- ja turvakotien liitto).

Psyykkisen sairauden kohdatessa perheitä, heille on ajatuksena tarjota ja kehittää viikonloppu – kurssikokonaisuuksia. Esimerkiksi 2 viikonlopun toimiva kokonaisuus, joka perustuu Vertti -ryhmätoimintaan (FinFami Uusimaa ry) sekä Toimiva Perhe & Lapsi -työn tuottamiin menetelmiin. Kursseilla käytettäisiin hyväksi myös Suomen mielenterveysseuran kehittämää Perhepeili – työkalua. Kursseille voi osallistua perheen vanhemmat tai vanhempi ja lapset.

4.4 Muut toimiala hankkeet Meri-Lapissa

Pohjoisen yhteisöjen tuki Majakka ry haki Raha-automaattiyhdistykseltä Yhtäköyttä -projektia, jonka sisältö keskittyy kartoittamaan järjestöjen mahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä, sekä ennaltaehkäisevän työn voimavarana. Hankkeen tarkoituksena on kartoittaa ja koota yhteen järjestöjen matalan kynnyksen toimintamuodot ja -mallit perheille sekä lapsille ja nuorille (<16v.). Tavoitteena on integroida järjestöjen lapsille ja lapsiperheille suunnatut matalan kynnyksen palvelut ja toimintamallit täydentämään Meri-Lapin Sote -tuotantoalueen palvelurakennetta ja asiakkuuksia. Sen lisäksi pyritään keräämään käyttäjälähtöistä (lapset ja lapsiperheet) ja kokemuksellista hyvinvointitietoa osaksi alueellista ja kuntien sähköisiä hyvinvointikertomuksia.

Meri-Lapin alueella aloittaa Majakka ry:n VOIMAVARA-hanke (2016–2019), joka on pilotti hanke Lapsi- ja lapsiperhe elinkaariverkostolle. Tämä on osana Pohjoisen yhteisöjen tuki hanketta, järjestöt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, sekä ennaltaehkäisevän työn voimavarana. Hankkeella on tarkoituksena kartoittaa ja koota yhteen järjestöjen matalan kynnyksen toimintamuodot ja – mallit perheille sekä lapsille ja nuorille (<16v.). Toimintana on integroida järjestöjen lapsille ja lapsiperheille suunnatut matalan kynnyksen palvelut ja toimintamallit täydentämään Meri-Lapin Sote -tuotantoalueen palvelurakennetta ja asiakkuuksia. On myös tärkeä kerätä käyttäjälähtöistä (lapset ja lapsiperheet), kokemuksellista hyvinvointitietoa osaksi alueellista hyvinvointitietoa ja kuntien sähköisiä hyvinvointikertomuksia.

Kemin alueella on toiminut 'Isosisko ja Isoveli' – projekti vuodesta 2014 alkaen. Rahoitus on myönnetty 2017 vuoden loppuun. Tällä hetkellä Luotolan Nuoret ry. hakevat lisää vapaaehtoisia koulutettavia Isosisko ja Isoveli hankkeeseen, jotka tulisivat toimimaan tukihenkilöinä eli Isosiskoina ja Isoveljinä Kemiläisille peruskouluikäisille lapsille ja nuorille.

Tule kaveriksi kemiläiselle lapselle tai nuorelle!

Kemissä on alueita, joilla asuu erityisen paljon alle 20-vuotiaita, yksinhuoltajaperheitä, toimeentulotukea saavia tai perheitä, joissa vanhemmat tekevät kolmivuorotyötä.

Näillä alueilla erityisesti ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle on havaittu olevan suuri tarve. Tuodaan iloa ja matalan kynnyksen tukea sosiaalisesti muita heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten elämään tarjoamalla heille turvallinen ja myönteinen suhde aikuiseen, joka on samalla lapselle positiivinen roolimalli. Luodaan tytöille ja pojille omia sosiaalisia verkostoja, vahvistetaan itsetuntoa ja yhteisöllisyyttä. Toiminnassa otetaan huomioon sukupuolille tyypilliset ongelmat. Etsitään vapaaehtoisia ”isosiskoja” ja ”isoveljiä” tueksi tytöille ja pojille, jotka tarvitsevat elämäänsä aikuista kaveria. Vapaaehtoiset auttavat pikkusiskoja ja -veljiä arjen ongelmissa. Tarjotaan myös nuoriso- ja sosiaalialan ammattilaisille sukupuolisensitiivisiä menetelmiä ja tietotaitoa (Luotolan Nuoret ry.).

Vapaaehtoistyön merkitys on suuri, koko maan laajuisesti. Itse olen kouluttautunut Vapaaehtoistyöhön 2014 syksyllä, valtakunnalliseen kriisipuhelin ja tukihenkilö toimintaan, sekä 2015 syksyllä Tukinet ja Net tuki-live toimintaan. Vapaaehtoiset kriisityöntekijät toimivat valtakunnallisessa kriisipuhelin päivystyksessä. Antavat keskustelua eri elämän kriiseissä ja elämäntilanteissa. Puhelimessa vastaavat koulutetut vapaaehtoiset tukihenkilöt ja kriisityöntekijät. Kuka tahansa apua tarvitseva voi soittaa. Puhelimitse on helppo saada yhteys toiseen ihmiseen hädän hetkellä tai halutessaan kertoa kuulumisia. Esimerkiksi Kriisipuhelimeen tuli 161 569 soittoa vuoden 2012 aikana. Erilaisia keskusteluja käytiin 38 647 kappaletta vuoden 2012 aikana. Päivystäjinä toimivat kriisityöntekijät ja sadat koulutetut vapaaehtoiset ympäri Suomea yli 20 paikkakunnalla. Net-tuessa voi käydä kahdenkeskistä keskustelua luottamuksellisesta ja anonyymina Tukinetissä toimivan tukihenkilön kanssa. Net-tuki Live -palvelussa voi päivystysaikana keskustella reaaliajassa, Liveä voi tehdä ainoastaan Kriisikeskus Turvapoijun tiloissa, jolloin turvataan molemminpuolinen yksityisyyden suoja ja tarvittaessa on kriisityöntekijän tuki saatavilla.

Valtakunnallista kriisipuhelinpäivystystä olen ennättänyt tehdä vuoden päivät. Hyvin yleinen soiton syy on yksinäisyys ja ahdistuneisuus. Nuorten yksinäisyys ja sen myötä esiin tulevat negatiiviset puolet ovat hyvin erilaisia mitä esimerkiksi vanhemmilla soittajilla. Nuoret kertovat olevansa ahdistuneita, miettivät itsemurhaa, itsetunto voi olla täysin murskana ja kokevat ettei heistä ole mihinkään. Mollaavat itseään niin ulkoisesti kuin henkisesti ja heidän on hyvin vaikea uskoa että heissä olisi mitään hyvää tai kaunista. Toiset soittajat haluavat purkaa pahaa oloaan ja tulla kuulluksi, toi-

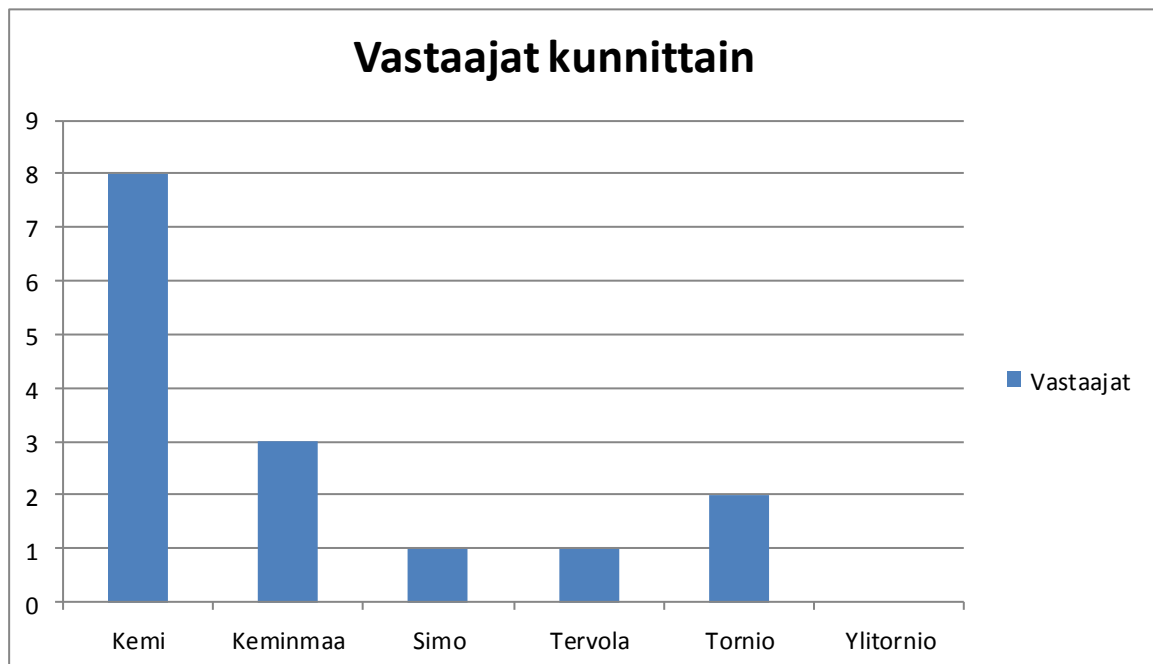
set ovat halukkaita saamaan tietoa ja vaihtoehtoja erilaisista toiminnoista ja toimijoista. Harva on kuitenkaan valmis ottamaan yhteyttä esimerkiksi asuinpaikkansa mielenterveystoimistoon leimautumisen pelossa. On hyvin raastavaa kuulla kuinka nuori voi olla ahdistunut ja ajautunut nurkkaan. Eikö löytyisi edes pientä valon pilkettä joka saisi jaksamaan ja näkemään oman elämän toisin ja elämisen arvoisena. Mistä löytyisi ne sanat tai keinot, jolla voisi kertoa ja näyttää kuinka tärkeä ja hieno ihminen meistä jokainen on, ainutlaatuinen.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä osiossa esittelen Webropol kyselylomakkeessa sekä kohdennetussa lomakekyselyssä saatuja vastauksia ja tuloksia. Johtopäätöksissä tulokset yhdistetään johdannossa ja tietoperustassa esitettyihin taustoihin ja todetaan päätulokset. Tarkastelen samantyyppisiä asioita kuin aiemmin prosessin taustassa, mutta erittelyä syvennetään tuloksissa saadun tutkimustiedon avulla. Pohdin tulosten merkitystä ja sitä, missä määrin ja millä tavalla tulokset vastaavat asetettuihin tutkimusongelmiin. Saatuja selvitystuloksia verrataan aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Vertailussa etsin eroja ja samankaltaisuuksia ja pohdin tuloksiin vaikuttaneita tekijöitä. Lisäksi arvioin, miten selvityksen aineisto, ajankohta tai jotkin muut seikat vaikuttivat tuloksiin. Tuloksista tehdyt päätelmät osoittavat, mitä tietoa selvitys tuotti ja mitä asioita kannattaa vielä tutkia.

5.1 Webropol kyselyn tulokset

Kyselylomakkeessa saatujen tulosten graafiseen muotoon muuttamisessa käytin Excel-ohjelmaa. Kuvasin pystydiagrammeilla saamiani tuloksia, koska ne havainnollistavat parhaiten annettuja vastauksia. Lomakekyselyn avoimen kysymyksen tuottamista vastauksista poimin oleelliset tukemaan selvitystäni sekä toin laajemmin esille kappaleessa 5.2 kohdennetun lomakekyselyn tulokset. Webropolissa toteutettuun kyselyyn vastasi 17,5 % ja vastaajista 80 % kokivat tarpeelliseksi Meri-Lapin alueella lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyn.

Kuvio1. Meri-Lapin alueen kunta kohtaiset vastaajat

Kysymyksenä oli myös: Sukupuolesi? Vastaajien kanta osoittautui hyvin naispainotteiseksi, sillä vastanneiden sukupuoli jakauma oli 90 % naisia ja 10 % ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Tulos oli yllättävä suhteessa siihen, että kyselyn kohderyhmä oli sisällöltään huomattavasti tasapuolisempi.

Kuvio 2. Projektin tarpeellisuus?

Sisällöllisesti projektilta toivottiin syrjäseutujen huomioimista mm. kokoontumispaikkoja ja turvallisen aikuisen läsnä oloa. Toivottiin myös vertais- ja tukiryhmiä ujoille/hiljaisille lapsille, joilla ei ole rohkeutta hakeutua ikäistensä seuraan ja osallistamista. Lasten ja nuorten tukemisen ohella toivottiin koko perheen huomioimista. Esitettiin myös lapsille ja nuorille suunnattuja tapahtumia ja toimintaa. Toivottiin toimintaa joka ei leimaa tai nimeä osallistujia, on helposti lähestyttävää ns. ”matalan kynnyksen juttuja”. Erityistuen varhaiseen tunnistamiseen; kuinka kohdata yksinäinen lapsi; yksinäisen lapsen huomaaminen, huomioiminen – näihin edellä lueteltuihin asioihin toivottiin koulutusta ja työkaluja opettajille, varhaiskasvattajille ja nuorisotyöntekijöille. Esitettiin myös tukiverkostojen ja auttavien tahojen esiintuomista sekä niistä tiedon saannin helpottamista.

Avoimella kysymyksellä kartoitettiin toiminnallista ja tarpeellista sisältöä lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiselle:

”Koulutusta varhaiskasvatukseen, opettajille, nuorisotyöntekijöille ja muille ammattilaisille yksinäisen lapsen tilanteen huomaamisesta, huomioimisesta ja työkaluja puuttua tilanteeseen oikealla tavalla.”

Tämä antaa mielestäni myös kuvan siitä, ettei edes kaikilla alan ammattilaisilla ole työkaluja tai käytännön tuomaa kokemusta kuinka kohdata tai tarttua yksinäisyyteen.

”Lasten ja nuorten tukeminen peruspalveluissa käytännön arkityössä koko perhe huomioiden. Osallisuuden lisääminen. Tiedetään mitä palveluita on, samoin mitä harrastusmahdollisuuksia. Erityistuen tarpeessa olevien varhainen tunnistaminen ja tuen tarpeen arviointi, myös tuen antaminen, ei jää yksin.”

Perheiden huomioimisen tärkeys ja kokonaiskuvan muodostaminen, jotta voidaan tukea ja auttaa kaikkia asian osallisia.

”Etsiä keinoja lähestyä lapsia ja nuoria paneutumalla heidän kehitykseen ja tapakulttuuriin. Järjestää erilaisia toimintoja ja tapahtumia joista lapset ja nuoret kiinnostuisivat.”

Mikäli emme mene sinne missä he ja heidän tarpeensa ovat, emme mielestäni voi myöskään kohdata ja auttaa heitä.

”Katsoin suunnitelmaa, se vaikuttaa hyvältä. Tervolassa on paljon syrjäkylän lapsia, jotka eivät pääse harrastuksiin monista erilaisista syistä. Erityisesti tämä näkyy yläkouluun siirtyneissä pojissa, joihin tulisi kiinnittää huomiota.”

Harrastusten tärkeys ja niiden mahdollistaminen pitäisi olla osa meidän kasvatustajajärjestelmää.

”Työskentelen koko alueella: L-P shp. Projekti vaikuttaa hyvältä, varsinkin kun vaikuttaa ennaltaehkäisyyn. Nupsyn työryhmän puolesta.”

”Mieleen tulivat lapset, joiden koti ei tue kasvatusta, tms. joutuvat omin voimin selviämään arkipäivän jutuista - esim. vaatteiden huolto, ruuat, kotitehtävien teko, joissa omista vanhemmista ei syystä tai toisesta ole apua.”

5.3 Kohdennetun lomakekyselyn tulokset

Kyselyiden ja haastattelujen myötä esille on noussut myös keskenään, sekä teoriaan verraten samankaltaisuutta. Esitin seuraavat kysymykset Meri-Lapin alueella toimiville: päiväkodinjohtajalle, perhetyöntekijälle ja koulukuraattorille:

1. Oletko kohdannut työurallasi lapsen ja nuoren yksinäisyyttä ja syrjäytymistä? Onko se kokemuksesi mukaan yleistä?
2. Millä tavalla se on näkynyt ja miten se on havaittu/tullut esille?
3. Mitä keinoja työssäsi on lapsen ja nuoren yksinäisyyden ja syrjäytymisen poistamiseksi/ ehkäisemiseksi?
4. Mitä toivoisit ko. asian eteen tehtävän/ mitkä työskentelymallit olet kokenut hyviksi/mistä uskoisit olevan apua lapsille ja nuorille?

Seuraavassa referoin kohdennetun lomakekyselyn vastauksia:

Lapsen ja nuoren yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat hyvin yleisiä niin perhetyössä, kouluissa kuin päiväkotikiinmassakin. Perhetyössä varsinkin useassa perheessä on yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Vanhemmat eivät ole lasten ja nuorten elämästä kiinnostuneita. Lapsilla tai nuorilla ei ole kavereita, eikä vanhemmatkaan osaa olla lasten kanssa. Lastensuojelu perheillä monella lapsella ei ole oikein kavereita. Muuta sosiaalista elämää tuskin ollenkaan. ”Perheiden kesken ollaan vähän, kaikki uppoutuvat ”itseensä” ja tekevät omia asioita, omaan tahtiin.” Vanhemmuus tai kotielämä ei ole ollut lasta tai nuorta tukevaa ja kannustavaa. Vanhemmat eivät ole kiinnostuneita esim. lapsen/nuoren koulunkäynnistä, tai eivät ymmärrä että sillä on merkitystä heille. Koulukuraattori on myös kohdannut työssään vuosittain nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. ”Joka vuosi jokunen oppilas syrjäytyy ja jättäytyy esim. pois koulusta. Yksinäisyyttä on jonkin verran mutta valtaosa lapsista ja nuorista kuuluu joukkoon eivätkä koe yksinäisyyttä. Toisaalta yksinäisyyttä on vaikea todentaa ilman mitään näkyvää oiretta. Oppilas voi kokea yksinäisyyttä vaikka kuuluisi isoonkin kaveriporukkaan.”

Yksinäisyys pienten lasten parissa on tullut esiin päiväkodissa eriasteisena ja erilaisin variaatioin. Asiasta puhutaan paljon yleisellä tasolla, mutta pienet lapset itse eivät osaa sitä sanoittaa yksinäisyytenä. Jollain asteikolla voi sanoa, että nykyisin lapset helposti jäävät yksin. Vanhemmilla on kiire, ruuhkavuodet ja sosiaalinen media on vallannut alaa, perheessä voi olla sairauksia, mielenterveys- ja päihdeongelmaa jne. Lapset jäävät helposti sivusta seuraajiksi, kun aikuiset eivät ole läsnä, vaikka olisivatkin paikalla. Lapsi saa tällöin kokemuksen, ettei hänellä ole merkitystä, hänestä ei tykätä, hän ei ole hyvä, hyväksytty. Lapset kokevat asiat ja tapahtumat luonteidensa mukaisesti hyvinkin eri tavoin - jokainen ei pelkää pimeää eikä jokainen ilahdu yllätyksistä.

Lapsen ja nuoren yksinäisyys ja syrjäytyminen on näkynyt ja tullut perhetyössä esille tutustumalla perheeseen ja sen tapoihin toimia. Kaverisuhteita kysellessä, verkostokarttaa tehdessä ilmenee myös kavereiden määrä. Harrastuksista kartoittaessa esiin on tullut kaverittomuus. Lapsella tai nuorella on usein vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, tai hän on ujo lähestymään muita. Harvalla perhetyönperheen lapsella on montaa kaveria, ketä nimetä.

”Eräs nuori oli ”lukittautunut” kotiin, ei suostunut menemään enää kouluun. Yksi selville saatu syy oli yksinäisyys. Koulussa ei ole kavereita. Kaksi ollut, mutta sitten oli tuntenut, että roikkuu vain niiden kahden kaverin mukana. Päättyi, että ei enää halua mennä kouluun (8lk:lla).” Koulukuraattori kuvailee että pahasti syrjäytyminen näkyy siten että nuori jättäytyy pois koulusta eikä vietä vapaa-ajallakaan aikaa ikätovereidensä kanssa. ”Oireilu alkaa pikkuhiljaa. Yksinäisyyttä on joissakin tilanteissa hyvin vaikea havaita ilman mitään suurempaa oireilua. Yleensä jossakin vaiheessa oppilas hakeutuu joko omatoimisesti tai vanhempien tai opettajan ohjaamana oppilashuollon palveluiden piiriin, jolloin yksinäisyys tulee keskusteluissa esille. Toisinaan yksinäisyys havaitaan siten, että sama oppilas viettää kaiken aikaa yksin välitunnit ym. Kokemusta sellaisesta tilanteesta on myös toisin päin eli kysyttäessä kokeeko yksinäisyyttä kertoo että ei. On paljon kavereita mutta ei koulussa. Toisaalta voi olla että on paljon kavereita mutta kokee silti olevansa todella yksinäinen eli asian havaitseminen ja todentaminen pelkästään ulkoisten havaintojen perusteella ei välttämättä kerro totuutta.”

Edellä kuvattu on toistuvasti esiin tuleva asia yksinäisyyttä ja syrjäytymistä tutkittaessa. Nuori jää mieluummin pois kokonaan koulusta, kuin menee sinne kokemaan, että ei ole tarpeellinen tai kyllin hyvä. Juntila kuvaa kirjassaan että yksinäiset suhtautuvat sosiaalisiin tilanteisiin kyynisemmin ja kokien suurempaa epäluottamusta toisia kohtaan, arvioivat itseään ja myös muita kielteisemmin ja odottavat tulevansa torjuttuiksi todennäköisemmin kuin muut. (Juntila 2015a, 113).

Päiväkodissa lapsi leikkii ryhmässä erillään muista tai eivät löydä kaveria toisista ryhmän lapsista, hän voi olla poissaolevan oloinen, ei ota kontaktia toisiin, ei vastaa toisten kontaktirytyksiin. Päiväkodinjohtaja kertoi kokevansa, että ”kun havainnoi lapsia, erottaa yksinäisyyttä, vetäytymistä, se on se signaali, joka antaa käskyn ottaa asia puheeksi niin lapsen/ lasten kuin huoltajien kanssa ja myös omassa työtiimissä.” Unohtamatta, että on myös hyvää yksinäisyyttä, yksinoloa, rauhoittumista.

Halusin saada myös tarkempaa tietoa, minkälaisia keinoja haastatellut ovat käyttäneet omassa työssään lapsen ja nuoren yksinäisyyden ja syrjäytymisen poistamiseksi/ ehkäisemiseksi? Tärkeimpänä nousi esille perheiden tukeminen, niin arjessa kuin vanhempina, kodin-päiväkodin, kodin-koulun ja kodin-perhetyön molemmin puolinen

yhteistyö. Sekä tarvittaessa moniammatillinen ”työrinki” jotta pystyttäisiin tarjoamaan mahdollisimman kokonaisvaltainen apu tarvitseville. Perhetyössä pyritään tukemaan perheen arkea ja vanhemmuutta niin, että vanhempi näkee lapsen ja nuoren ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden. Heillä on myös tavoitteena tukea lapsia tai nuoria uuden harrastuksen pariin, josta hän voisi saada uuden kaverin. Perhetyössä on järjestetty yhteisiä tapaamisia ja kerhoja, joiden kautta perheet-lapset-nuoret saavat vertaista seuraa, erilaisia kokemuksia kuin koulussa. ”Ollaan puututtu myös koulukiisaamisiin yhdessä perheen kanssa. Kannustettu nuoria liikkumaan ja olemaan yhteydessä kavereihin.”

Syksyllä oli pidetty ART-ryhmää, jossa oli opeteltu sosiaalisia taitoja. Tällä hetkellä on menossa ryhmä ’Minä-kuvassa’; teini-ikäisille tytöille, itsetunnon kohottamiseksi valokuvauksen keinoin. Toisena tavoitteena siinäkin on sosiaaliset taidot ja yhteis- ja vertaistoiminta. Perhetyön keinoin pyritään tukemaan nuoria ja pitämään heidät koulussa ja näin ehkäisemään esim. syrjäytymistä. Käynnit ovat pääsääntöisesti kerran viikossa, noin kaksi (2) tuntia käyntikerta, joten perhetyötä tekevät kokevat ettei paljoa pysty tekemään. Perhetyö on myös tukenut harrastuksissa, esim. ”Olemme käyneet nuorten(2-3hlö) kanssa ratsastamassa, säännöllisesti joka toinen viikko. Oleellista varsinkin nuorten kanssa on heidän itsetunnon kohottaminen ja vahvistaminen. Haasteellisempien nuorten kanssa työskennellään myös tiiviimmin, esimerkiksi kolme (3) käyntiä viikossa.”

Koulu on merkittävä tekijä yksinäisyyden ja johonkin kuulumisen tunteen kanssa sekä arjen rytmittämisessä. Näin onkin huomioitu että koululla tulisi olla enemmän resursseja kuulla oppilaita ja huomioida näitä yksin jääviä tai kiusaamistapauksia. ’Kavereita nolla’ -kirjassa on mainittu sosioemotionaalinen hyvinvointi ja oppiminen yläkouluyhteisössä. Tutkimuksessa on löytynyt vahva yhteys viidennen luokan terveystarkastuksen tietojen ja yläkoulua käyvien nuorten yksinäisyyden, masennuksen ahdistuneisuuden ja uupumuksen välillä (Junttila 2015a, 95).

Kerhotoimintoja tulisi olla enemmän ja monipuolisesti. Kaikki lapset ja nuoret eivät ole liikunnallisia. Monipuolisuus ja matalankynnyksen vaihtoehdot vaikuttaisi olevan tässäkin kohtaa oikea ratkaisu. ”Nuoruudessa enää uutta urheiluharrastusta on tosi vaikea aloittaa. Siksi pyrimme alle 10v kanssa löytämään jonkin mieluisan harrastuk-

sen. Myös erityislapsille ja – nuorille tulisi olla kerhoja. Moni adhd lapsi ei pärjää normaalissa ryhmässä, koska siellä on niin paljon lapsia, tai ohjaajalla ei ole tarvittavaa tietotaitoa ohjata erityislapsia.” Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole tunnetta tai kokemusta siitä että vanhempi välittää tai on kiinnostunut hänen elämästään. Siksi olisivin ensiarvoisen tärkeää, että koulun henkilökunta, harrastustoiminta, yms. perhetyö on kiinnostunut heistä. Se ettei kukaan lapsi tai nuori tipahda yhteiskunnan kuvioista ja jää unholaan.

Perhetyöntekijä kertoi kokemuksistaan näin: ”Muutama nuori, kenen kanssa olen työskennellyt, on ollut hyvin sulkeutuneita, väkivaltaisia ja muutoin pahoinvoivia. Muutaman kuukauden työskentelyn jälkeen nuori on tullut esiin hupun alta, palannut kouluun ja muutoinkin ilostunut. Koen, että suuressa roolissa on ollut nuoren kuuleminen, nuoreen uskominen ja nuoren kannustaminen. En usko, että pelkästään vain omat käynnit tähän ovat vaikuttaneet. Suuressa osassa ovat olleet myös välilliset vaikutukset. Perhetyöllä on ollut vaikutusta myös vanhempiin, jotta he huomioivat nuorta, yhteistyö myös koulun kanssa on parantunut, kun on tukenut vanhempaa tässä.”

Koulussa on käytössä erilaisia ryhmiä ja kerhoja joiden avulla voi löytää uusia kavereita ja saada oppilaalle turvallisuuden tunne siitä että kuuluu yhteisöön. ”Meillä on käytössä mm. tyttöryhmää, kaverikerhoa, sosiaalistentaitojen harjoitus -ryhmiä, jossakin vaiheessa on kokeiltu maestro -ryhmää, joka on masennuksen ehkäisyä stressin hallintaa oppimalla -menetelmä. Lisäksi teen paljon yhteistyötä koulun muun henkilökunnan kanssa kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi, joka on yksi syrjäytymistä vahvista tekijä. Pahasti syrjäytyneiden oppilaiden kohdalla teemme tiivistä verkostoyhteistyötä lastensuojelun ym. toimijoiden kanssa oppilaan kokonaistilanteen selvittämiseksi.” Näiden esimerkkien perusteella vaikuttaa siltä, että koululla ja perhetyössä on käytössä hyvin samantapaisia toimintoja ja malleja.

Puheeksi ottaminen lapsen ja lasten huoltajien kanssa on oleellista. Varhainen puuttuminen, asian esiin nostaminen ja lapsen tukeminen yhteisöllisesti sekä yksilöllisesti on hyviä lähtökohtia. ”Kun asia on tullut ääneen puhutuksi ja se on saanut käsiteltävän muodon, voi alkaa pohtimaan keinoja auttaa ja ehkäistä lisäongelmia tulevaisuudessa. Esim. erilaiset tilaratkaisut, oppimisympäristön muokkaukset, ryhmäjaot yms.

voivat tulla kysymykseen arjen pieninä muutoksina. Joskus myös ammattiapu voi olla tarpeen. Hyvinvoivalla lapsella on eväitä elämänrepussa omalla elonpolullaan selviytymiseen.”

Kysyttäessä mitä toivoisit ko. asian eteen tehtävän tai mitkä työskentelymallit olet kokenut hyviksi/mistä uskoisit olevan apua lapsille ja nuorille?

Perhetyössä on koettu toimivaksi ART-ryhmä toiminta. Samoin kaikki toimivat kerhot ja toiminta johon vain nuoret saadaan mukaan. Haasteelliseksi on koettu kuinka saadaan juuri ne syrjäänvetäytyvät nuoret sekä lapset mukaan, kun juuri he jättäytyvät usein ulkopuolelle kaikesta toiminnasta. Kuraattoripalveluja pitäisi saada enemmän, ennaltaehkäisevää perhetyötä pitäisi voida tarjota aiemmin perheille. Yhteistyö korostuu eri tahojen kanssa. Perhetyössä haluttiin erityisesti korostaa: **Lapsen ja nuoren hyväksyminen, kuuleminen, huomioiminen ja läsnäolo**. Nämä asiat ovat myös kaikkien tutkimusten mukaan kulmakiviä yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyssä.

Koulukuraattori kokee myös että kaiken muotoinen ryhmä toiminta on ollut hyväksi. Lähtökohtaisesti myös opettajien havainnointi luokan tasolla ja varhainen puuttuminen on ollut hyvä tapa puuttua yksinäisyyteen. ”Usein lapset ja nuoret eivät ymmärrä jättävänsä jotain ulkopuolelle eivätkä ymmärrä siitä aiheutuvaa yksinäisyyttä ja siksi asioista puhuminen osana koulutyötä on hyvää ennaltaehkäisyä. Lisäksi lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisten apua ja rohkaisuja hakeakseen itselleen ystäviä sekä keinoja miten lähestytään uusia ihmisiä. toisilta asia sujuu luontevasti, toiset taas tarvitsevat hyvinkin paljon tukea.”

Tärkeiksi ja huomioitaviksi asioiksi oli listattu puheeksi ottaminen, varhainen puuttuminen, aito kohtaaminen, läsnäolo, rakkaus, välittäminen. ”Kaikki toiminta varhaiskasvatuksessa on lapsille kohdennettua ja suunniteltua ja haluan uskoa, että myös varhaiskasvatuksen asenne- ja arvomaailma. Leikki on avainsana lasten kanssa toimittaessa, sitä kautta lapset saavat onnistumisen kokemuksia, voivat kokeilla, tutkia, keksiä, innostua, kokea tunteita, saada selityksiä asioille, ymmärtää kokonaisuuksia ja syy-seuraussuhteita jne. Lapsi oppii kokemusten kautta. Koko tunnekirjo saa olla käytössä, mutta teot tarvitsee hallita. (esim. Tunne-Muku- ja Kilikerhotoimintaa on vertaistuellisesti ohjattu päiväkodeissa). Nykyisin opetussuunnitelmassa edellytetään

entistä suurempaa lasten ja huoltajien osallistamista päivähoiton arkeen. Pelkkä puhe ei riitä tarvitaan tekoja lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Aikuisten tehtävä on turvata lasten terve kasvu ja kehitys. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee olla lapsen äänenä, tehdä lapsi tarpeineen näkyväksi.”

5.2 Johtopäätökset

Selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa, onko Meri-Lapin alueella tarvetta Lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisylle? Millä tavalla tai kuinka voimakkaasti esille nousee lomakekyselyn myötä alueellinen lasten ja nuorten yksinäisyys ja syrjäytyminen. Mitä asian suhteen olisi tehtävissä?

Meri-Lapin alueella on yksinäisiä ja syrjäytyneitä lapsia ja nuoria. Se miten heidät saadaan osallistumaan toimintaan, on haastavaa ja työtä vaativaa. Sillä juuri se kohderyhmä tahtoo jäädä mieluummin yksinäisenä omiin oloihinsa. Ensimmäisen askeleen ottaminen voi olla todella haasteellinen. Joten vaikka aihe on paljon esillä jää silti vaikutelma että sitä pitäisi rummuttaa rajattomasti esim. kouluilla, kerhoissa, kokoontumispaikoilla, urheiluseurojen kautta jne. jotta toiminta ja erilaiset vaihtoehdot tulisi kaikkien tietouteen ja sen myötä lähestyminen ja mukaan lähteminen helpottuisi. Yksinäiset ja syrjäytyneet pitäisi tavoittaa, saada mukaan, osallistumaan. Ajatuksena järjestää kohdennettua ja matalan kynnyksen toimintaa mihin voisi osallistua leimautumatta. Ihmiselle on luontaista toimia yhteisössä, toisin sanoen on luonnotonta että ihminen jätetään yksin.

Tehokkainta olisi asenteiden muuttaminen. Yksi onnistunut esimerkki on Kiva-koulu hanke, joka on saanut lapset ja koulu yhteisöt ajattelemaan, että kiusatun auttaja on sankari, ei kiusaaja. Yksinäisyyden tutkijat toivovat samanlaista mielikuvakampanjaa myös yksinäisyydestä kärsiville: kaikkein rohkein on se, joka pyytää pihan yksinäisintä leikkimään. (Pernu, Ilkka 2015, 19).

’Ninni ja Vertti’ hankkeessa toiminnan tavoitteiksi on kirjattu mm: Lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistaminen vanhemmuutta ja kasvatusyhteisöjä tukemalla, lapsen ja nuoren yksinäisyyden ehkäisy. Vanhempien sekä lasten ja nuorten vertaistuen ja ver-

taisjakamisen mahdollistava toiminta, sekä lasten (ikäsoinen) että vanhempien ja erilaisten kasvatusyhteisöjen tietotaidon lisääminen myös koulutuksin ja toiminnallisin menetelmin.

Menetelminä ovat esimerkiksi Suomen Mielenterveysseuran kehittämät sisällöt: Lapsen mieli, Mielenterveys voimaksi. Jatkaa Vanhemman Neuvo-ryhmän ja Eroneuvoiltojen juurruttamista, näissä kohderyhmänä ovat lapsen ja nuoren vanhemmat ja muut läheiset. Lasten- ja nuorten vertaistukiryhmän kokeilu ja kehittäminen mm. Lasten Taikuri ja Nuorten Vetskari-ryhmistä saadun opin mukaan. Pilottina 7.:lle luokille 'Löydä oma tarinasi' yhteistyössä kuntien etsivän nuorisotyön ja koulujen kanssa.

Projektissa kirjattu toiminta on kohdennettua toimintaa lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Sen avulla pystyttäisiin tuomaan alueella jo kehitettyjä menetelmiä ja työkaluja kasvatus- ja harrastus yhteisöjen tukemiseen ja vanhemmuuden sekä lasten ja nuorten tukemiseen erilaissa perheen elämäntilanteissa. Vertaistuen tarpeellisuus ja toimivuus on osoitettu erilaisin tutkimuksin.

Mikä mielestäni vahvistaa että yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyn saavuttamiseksi on toimittava. Kyselylomakkeiden ja ammatillisen käytännön kautta saadun selvitystulosten mukaan Meri-Lapin alueella on tarvetta puuttua lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Vaikka käytössä on valtakunnallisia puhelinpäivystyksiä ja internet tuki palveluja ei pidä unohtaa alueellista ja kohdennettua toimintaa.

Alueen kehittämisen ja hyvinvoinnin kannalta olisi kaikkien etu ja merkittävästi antoisampaa sekä tuottoisampaa, jos järjestöt ja julkisen sektorin toimijat yhdistäisivät toimintojaan toisia tukeviksi. Sen myötä rakentuisi toimiva kokonaisuus tukemaan ja ehkäisemään lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Pystyttäisiin tarjoamaan alueen asukkaille ja tarvitsijoille laajempia ja sisällöltään rikkaampia kokonaisuuksia, tukemalla myös verkostoitumisen kautta keskinäistä toimintaa ja rakentamaan pysyviä toimintamalleja.

6 POHDINTA

Lasten ja nuorten yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat tässä ajassa vahvasti esillä esimerkiksi mediassa. Asia koetaan valtavan isona yhteiskunnallisena ongelmana. edellinen sosiaali- ja terveys ministeri Laura Rätty nostaisi yksinäisyyden ehkäisyn hallituksen kärkiteemaksi. Tämäkin mielestäni kuvastaa, että huoli ja vastuu on yhteiskunnallinen. Ei puhuta pelkästään syrjäseutujen pienistä ryhmistä vaan ongelma on koko Suomen kattava. Asuivatpa lapset ja nuoret suurimmissa kasvukeskuksissa tai maalaismaisemissa.

Torniossa järjestettiin 10.9.2015 Suomalaisten Naisliiton Tornion yhdistys ry:n toimesta Niina Junttilan luento, joka käsitteli Lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja aikuisten keinoja auttaa. Ensimmäiset diat kertoivat, että yksinäisyyttä on tutkittu jo vuonna 1959, lehtileikkele Helsingin Sanomista. Junttilan mukaan yksinäisyyttä on ollut aina, 1990 luvulla teknologian ja muutoksien alla aihe jäi hetkeksi sen jalkoihin. Itse Junttila on tutkinut yksinäisyyttä vuodesta 1999. Tällä hetkellä hänen tutkimusryhmänsä keskittyy tutkimaan perheiden yksinäisyyttä, poikittaistutkimus menetelmän avulla. Onko yksinäisyys opittu malli vai kenties geneettisesti periytyvää? Luennon edetessä nousi esille lasten ja nuorten yleisemmin toivottu asia: "Olispa joku jolle puhua." Niinpä Junttila kehottikin meitä kaikkia huomioimaan lapsia ja nuoria, vaikka kysymällä: "Mitä sinulle kuuluu?". Toisinaan pienikin ele ja huomioiminen ovat iso asia ja voi murtaa jään. Mieleenpainuva oli myös kertomus eräästä kalastuskerhosta, joka toimii koulun yhteydessä. Kerho on erittäin suosittu, mutta mukaan pääsee vain koulukuraattorin, aineopettajan ja kerhon vetäjän suosituksella. Tällä edellä mainitulla valitsija kolmikolla on päämääränä suositella hiljaisia, yksinäisiä, syrjäytyneitä nuoria kerhon toimintaan mukaan. Kerhossa tehdään esim. kalastukseen liittyviä välineitä tai mennään avomerelle kalastamaan. Junttila halusi tuoda esille tarinan talvisesta kalastus reissusta, jossa oli ollut paikallislehden toimittaja mukana. Tällä kertaa oli kyseessä mateiden kalastus jigillä. Eräs poika oli onnistunut saamaan todella ison mateen, joka oli ollut mätiä pullollaan. Hän oli kuitenkin pyytänyt toimittajalta, että voisitko kirjoittaa lehteen, kun meistä tuli Artun kanssa kavereita! Kala oli ollut aivan toisarvoinen asia ja sen myötä syntynyt kavereus parasta. (Junttila 2015b.)

Omat havaintoni ja kokemukseni harjoitteluista, vapaaehtoistyöstä ja koetusta elämästä; kaikilla sektorilla olen kohdannut enemmän tai vähemmän yksinäisiä tai syrjäytyneitä yksilöitä. Tapa miten lapsi tai nuori koskettaa nykyhetkessä, on kuin hän riisuisi minut aseettomaksi kertoessaan omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. Tiedostan kyllä että suurin syy edellä mainittuihin henkilökohtaisiin tuntemuksiin johtuu sen asian tiedostamisesta, että lapsi tai nuori voisi olla minun omani. Itsekin 19-vuotiaan pojan ja kahden pienen tytön äitinä on hyvin koskettavaa kohdata väärin kohdeltu tai täysin unohdettu tukea ja ohjausta tarvitseva ihmisen alku. Näissä tilanteissa pystyn kuitenkin toimimaan kasvattajan ja ammatillisen näkökulman (toiminnan) kautta. Surullisissa ja vaikeissakin tilanteissa olen ajatellut, että nyt voin auttaa ja ohjata ainakin omalta osaltani lasta tai nuorta oikeaan suuntaan, sekä helpottaa hänen oloaan ja elämää, esimerkiksi kuuntelemalla mitä hän haluaa kertoa. Se että on valmis kohtaamaan nuoren, antaa hänelle aikaa ja oikeasti kuuntelee ja kuulee häntä, sillä on valtava merkitys. Yksinäisten ja syrjäytyneiden toiveena onkin ”Olis joku jolle puhua!”. Nämäkin kokemukset mielestäni tukevat ja osoittavat tärkeäksi mahdollistaa lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen.

Elämän raadollisuutta sain kokea myös tehdessäni erityiskasvatuksen harjoittelua Keminmaan Nuorisokodilla. Käsitys siitä ettei monellakaan nuorella ollut mitään syytä tai perustetta luottaa yhteenkään aikuiseen vaati pureskelua. Kuitenkin löysin ymmärrystä asiaan, kun sain perehtyä heidän taustoihin. Tieto siitä, että he saattoivat olla omien vanhempiansa kaltoin kohtelemia ja loputtomien lupauksien ja toteutumattomien asioiden asiantuntijoita. Näin heidän käpertyvän omiin huoneisiinsa omien, välillä niin ahdistuneidenkin ajatusten kanssa, jolloin oma ohjaajan oli hyvä lähestyä keskustelun merkeissä. Nuorisokodilla oli hyvä toimintamalli ja ajatus nuorten viikko ohjelmasta; sen avulla saatiin nuoret osallistumaan ja heidän sosiaalisuuttaan vahvistettua. Äitinä paikka ei todellakaan ollut helppo. Ja sai minut miettimään elämää, vanhemmuutta, omaa vaikutusta ja rooliani lapsiini kasvattajana ja tulevana Yhteisöpedagogina.

Päätän opinnäytetyöni ajatukseen, että jokainen meistä on ainutlaatuinen, arvokas yksilö, annetaan kaikille mahdollisuus. Johanna Kurkelan (2010) lauluun viitaten:

”Kaunis pieni ihminen
Sä olet ainutlaatuinen
Mitä vastaan tuleekaan,
toista sua ei milloinkaan

Keskellä ihmettä
Sen tajuu vasta jälkeinpäin
Taidat aavistaa jo sen
Yksin täytyy jokaisen
polku mennä pimeään
että pystyy elämään

Sä saatat selvitä
vähin vammoin matkalla
Ystäväsi huolehtii
kun askelees on hatarat
Elämässä pitää kii
jos sen päältä putoat

Sä olet ainutlaatuinen
Mitä vastaan tuleekaan,
toista sua ei milloinkaan.”

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2003. Kuka lasta kasvattaa?. Tampere: Tammer-Paino.
- Alho, Heli & Jaskari, Sabina 2009. Koulukiusaaminen terveydenhoitotyön näkökulmasta - Tunnista, välitä ja puutu. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. Hoitotyön koulutusohjelma. Terveystieteiden suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2004. Minä ja muut: kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Arajärvi, Terttu 1999. Hyvä lapsuus. Vauvasta kouluikäiseksi. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Cotterel, John (2007) Social networks in youth and adolescence. Routledge, New York
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos. Gummeriuskirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Finlex. Varhaiskasvatuslaki (Viitattu 11.9.2015)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Ikonen, Hanna 2013. Lapsuuden ja nuoruuden yksinäisyyskokemusten merkityksellistyminen nuoren aikuisen elämänsä aikana. Sosiologian syventävien opintojen tutkielma, Pro Gradu. Itä-Suomen Yliopisto, Joensuu.
- Junttila, Niina 2010. Lapsen sosiaaliset kyvyt ja yksinäisyys näkyviin jo alakoulussa. Turun yliopisto. (Viitattu 23.8.2015)
<http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/arkisto/d6680bb9.html>
- Junttila, Niina 2015a. Kavereita nolla: Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Junttila, Niina 2015b. Lasten ja nuorten yksinäisyys ja aikuisten keinot auttaa luento 10.09.2015. Tornio: Lappia.

Kaarlela, Suvi & Söderkultalahti, Jonna 2009. Nuorten terveyden edistäminen - Koulu-terveydenhoitaja elämänhallinnan tukijana - työmenetelmänä varhainen puuttuminen. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Terveydenhoitotyö. Opinnäytetyö.

Kangasniemi, Jukka 2008. Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksista. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä

Kauppinen, Minttu & Kokkinen, Linda 2012. "NYT OLEMME MYÖS PERHE, EMMEKÄ VAIN KOLME ERI YKSILÖÄ" : Vertti-vertaistukiryhmät vanhemmuutta tukemassa. Diak Etelä, Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Kirkas, Tiina 2014. Mannerheimin lastensuojeluliitto, vanhempainnetti. Vanhemmuus ja kasvatustieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 2.11.2015.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/

Kivitasku, Taneli 2015. Kun ei ole yhtään kaveria. Valomerkki.fi on pääkaupunkiseudun seurakuntien yhteinen verkkomedia. (Viitattu 5.9.2015)

<http://www.valomerkki.fi/aiheet/elama/kun-ei-ole-yhtaan-kaveria>

Kurkela, Johanna 2010. Ainutlaatuinen. Warner Music Finland Viitattu 02.11.2015

<http://www.sweetslyrics.com/754736.Johanna%20Kurkela%20-%20Ainutlaatuinen.html>

Laine, Kaarina 1990. Yksinäisyyden kokeminen peruskoulun yläasteella ja lukiossa. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:144. Turku: Turun yliopisto.

Laine, Kaarina 1998. Finnish Students' Attributions for School-based Loneliness. Scandinavian Journal of Educational Research 42, 401–413..

Luotolan Nuoret ry. Isosisko Isoveli-projekti. Viitattu 2.10.2015.

<http://www.emmaelias.fi/projektit/isosisko-ja-isoveli>

Lämsä, Anna-Liisa 2013. Verkosto vahvaksi, toimiva vaikutus perheiden kanssa. Viitattu 2.11.2015

<https://kirjasto.jyu.fi/kauppa/tuotteet/verkosto-vahvaksi>

Mannerheimin lastensuojeluliitto, vanhempainnetti. Vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu 2.11.2015.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/

Myllyniemi, Sami 2008. Tilasto-osio. Teoksessa Autio, Minna; Eräranta, Kirsi; Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008 Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 38, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) Hakapaino Oy, Helsinki. 17–81.

Myrskylä, Pekka 2012. Eva analyysi. Hukassa, -Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Viitattu 4.9.2015

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjautyminen.pdf>

Nyyti Ry. Henkistä hyvinvointia ja elämänhallintaa opiskelijoille. Viitattu 4.9.2015.

<https://www.nyyti.fi/tietoa/yksinaisyys/yksinaisyydelle-loytyy-monia-syita/>

Oikarinen, Sanna 2011. *”Yksinäiseksi voi tuntea itsensä, vaikka ympärillä olisi kuinka paljon ihmisiä tahansa”*. Lukiolaisten yksinäisyys itäsuomalaisessa lukiossa. Opin näytetyö Humanistinen ammattikorkeakoulu, Joensuu.

Opetushallitus, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. (Viitattu 11.9.2015)

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/esiopetus

Peltonen, Anne 2004. APUA AJOISSA – Tunnista lapsen hätä. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Peplau, Letitia; Perlman, Daniel 1982. Perspectives on loneliness. Teoksessa Peplau, Letitia & Perlman, Daniel (toim.) Loneliness a sourcebook of current theory, research and therapy. New York: John Wiley & Sons. s.1–20

Pernu, Ilkka 2015. Elinkautinen. Raiku, 2/2015. Raha-automaattiyhdistyksen avustustoiminnan lehti. Espoo: Grano.

Perustuslaki, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. (Viitattu 11.9.2015)

Saari, Juho 2009. Yksinäisten yhteiskunta. WSOYpro Oy, Helsinki.

Suomen Nuorisokeskusyhdistys 2015. "Kohti parempaa elämää". Viitattu 31.8.2015
<http://www.snk.fi/fi/toiminta/sosiaalinen+vahvistaminen/LIITTEET>

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, Lapset, nuoret ja perheet.

[https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-per-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-per-heet/lait-ja-oppaat/varhaiskasvatus-ja-paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen-ja-esiopetuksen-keskeinen-lainsaadanto)

[heet/lait-ja-oppaat/varhaiskasvatus-ja-paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen-ja-esiopetuksen-keskeinen-lainsaadanto](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-per-heet/lait-ja-oppaat/varhaiskasvatus-ja-paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen-ja-esiopetuksen-keskeinen-lainsaadanto)

THL 2015, Vammaispalvelujen käsikirja. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki>

Tornion ETU-info. OAJ/Opettajan ammattietiikka ja eettiset periaatteet.

Viitattu 6.10.2015

<http://www.peda.net/veraja/etuinfo/perusopetus/ytuki6/kotikoulu>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi Helsinki.

Turvallinen kaupunki, taustatietoa, syrjäytyminen.

Viitattu 15.09.2015

<http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/taustatietoa/syrjaytyminen>

Webropol kyselyn linkki:

<https://www.webropol-surveys.com/S/981A8838EB6537F4.par>

LIITTEET

Webropol kyselyn saatekirje:

Hyvä lasten- ja nuorten kanssa työskentelevä taho,

Tervehdys Kriisikeskus Turvapoijusta Kemistä!

Meri-Lapin Mielenterveysseura ry:lle (= Kriisikeskus Turvapoijun taustayhteisö) on esitetty aihetta uudesta Hankerahoitus -hakemuksesta Meri-Lapin alueelle (Ray, Ck – projekti): 'yksinäiseksi kokevien lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen'.

Olen alustavasti hahmotellut hankkeen ideapaperia otsikolla "Näkymätön lapsi" – Lapsen ja nuoren yksinäisyyden ehkäisy -projekti.

Seuraavassa projektin esittelyä lyhyesti:

Päämäärä, tavoitteet ja kohderyhmä: Projektin päämääränä on yksinäiseksi kokevan lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteena on löytää ja kokeilla erilaisia toimintamuotoja ja -areenoja lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja osallisuuden vahvistamiseksi. Projektin kohderyhmää ovat Meri-Lapissa asuvat esikoulu-, alakoulu- ja yläkoulu -ikäiset lapset ja heidän vanhempansa sekä em. yhteisöt.

Projekti on 'lapset ja lapsiperheet' -pilotti osana Majakka ry: hakemaa 'Järjestöt terveyden edistämisen voimavarana Meri-Lapissa' -hanketta. Osana em. Majakan hanketta 'Näkymätön lapsi' - projektin tarkoituksena on koordinoida myös kaikkia alueella järjestösektorilla toimivia lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä projekteja.

Toimintatapa:

Pilotti päiväkodit; pilotti alakoulut ja yläkoulut, joissa käytetään Suomen Mielenterveysseuras- sa kehitettyjä 'Mielenterveyden edistämisen menetelmät lasten ja nuorten työssä' - materiaaleja; Turvallisin Mieliin -hankkeen tuotokset / SMS; Mielenterveystaidot kasvuun - hankkeen tuotokset / SMS; 'Löydä oma tarinasi' ryhmäprosessi / SMS.

Projekti tuo koulutuksia varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja ala- ja yläkoulujen opettajille em. materiaalien haltuun ottamiseksi. Projektin työntekijä / työntekijät käyttävät em. materiaaleja erilaisissa jo olemassa olevissa tai uusissa ryhmissä, joita projektin työntekijä / työntekijät perustavat yhteistyössä muiden alueella lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Kokeilut toteutetaan ensin piloteiksi valituissa päiväkodeissa, alakouluissa ja yläkouluissa (ensimmäinen 1,5 vuotta ja sen jälkeen kokemuksia levitetään alueen muihin yksiköihin).

Otteita Nina Junntilan (Turun yliopisto) tutkimuksista:

- Yksinäisyyttä torjutaan parhaiten esimerkiksi tukemalla koulujen kerhotoimintaa, aamu- ja iltapäiväkerhoja, pieniä koululuokkia, yksinäisiä äitejä neuvolassa.

– Yksi tärkeimmistä tavoitteista on katkaista yksinäisyyden periytyminen.

-Yksinäiseksi itseään luonnehtineista 30–60-vuotiaista 32 prosenttia kertoi olleensa yksinäinen jo lapsena, 56 prosenttia kertoi olleensa yksinäinen teini-iässä, Junttila kertoo.

– Esimerkiksi yläkouluun siirryttäessä ensimmäinen lukukausi on ratkaiseva. Siinä vaiheessa meidän pitäisi tukea nuoria, varsinkin poikien kanssa pitäisi puhua asiasta.”

NYT KYSYN, TARVITAANKO EDELLÄ KUVATTUA PROJEKTIA MERI-LAPPIIN?

Vastaisitteko kolmeen kysymykseen koskien ko. hankesuunnitelmaa ja -hakemusta, linkki

<https://www.webpolsurveys.com/S/981A8838EB6537F4.par>

"Näkymätön lapsi"

1. Sukupuolesi

- Nainen
- Mies

2. Työskentelykuntasi?

- Kemi
- Keminmaa
- Simo
- Tervola
- Tornio
- Ylitornio

3. Tarvitaanko lapsen ja nuoren yksinäisyyden ehkäisevää projektia?

- Kyllä
- Ei

4. Jos vastasit kyllä, mitä toivot projektin sisällöltä?

300 merkkiä jäljellä

